

Date: / /

نشاء سکندر خان

Batch : 405

LMS : 40341

II. دو جہا احمد

سوال نمبر 3 :

شہاہ حسین دیاں کافیاں دا فکری تہ
فنی ویزوا

I. شہاہ حسین دا تعارف :

شہاہ حسین لاہوری المعروف مادھوالال حسین پنجابی ادب
تہ دو جہا صوفی تہ کلاسیکی شاعرین۔ اوہناں دا
زمانہ بابا فرید توں گھڑ و دھ 250 سال بعد دا ۱۷۰۰
شہاہ حسین تہ کافیاں لکھیاں تہ کافی منف دے
بانی کہلاؤ۔ اوہ ۱۵۳۸ء توں لاہور و رچ جمے۔
۱۶۹۰ء و رچ وفات پائی۔ اوہناں ادب و والداناں شیخ
عثمان سی۔ شہاہ حسین صوفی شاعرین۔ انہاں
دیاں حیویتیاتہ کافیاں، علاقیتی رنگ تہ علاقیتی نظام
ہویت مشہور۔ اوہناں دنیا کافیاں توں سمجھن لئی
اونہاں دا پورا علاقیتی نظام سمجھنا پیردا ۱۷۰۰۔ شہاہ حسین
دی شاعری و رچ معنیاں دیاں کئی سطحاں تہ پرتاں موجود
نیں۔ اک کافی دایں شہاہ حسین دا علاقیتی تعارف ویکھو۔

آنی حسینو جلالیا

نہ اوسن قول نہ لایا

نہ اودہ منگیا نہ اودہ پرنایا

YOUSAF PAPER

نه اوس گنڈه نه ساپا
نه گهر باري نه مسافر
نه اوه مومن نه كافر
جو آيا سو آيا

II. شاه حسين دياں كانياں دا حلقو ويرا :

1- وحدت الوجود

نظريہ وحدت الوجود دے مطابق ساری کائنات
اللہ تعالیٰ توں پیدا ہوئی۔ رب سوائے نیاں نیاں
توں مختلف صفات و صج ظاہر کیتا۔ لیذا ایس ساری
کائنات و صج جو کجھ وی موجود اے اوہ سہ ذات ادا
عکس نیں۔

سارے پنجابی صوفی شاعراں وانگ، شاه حسین وی
وحدت الوجود دے قائل سن۔ جیہدا بھوان اظہار
اونہاں دیاں کافیاں و صج نظر آندا اے۔ اونہاں نے
وحدت الوجود نظریہ دا خوبصورت اظہار کجھ ایس
طرح کیتا :

ربا میرے حال دا محرم توں
اندر توں ہیں، باہر توں میں روم روم وچ توں
توں ہیں نا نا توں میں بانا، سبھ کجھ میرا توں
کہے حسین فقیر سائیں دا میں ناہیں سبھ توں

2- عشق حقیقی

شاه حسین رب دے سچے عاشق سن۔ اونہاں دا دامن
عشق حقیقی دے سوز، تڑپ، ترنم نال بھریا ہو پاسی۔
سچے عاشق دا ظاہر تباہی آلا نشان توں پاکی ہوندا

۱۔ شاہ حسین اپنے جوالے سے دیہاں علاقہاں وچوں
سوئے دھاگہ تے سوئے دے کتے دی علاقہاں ورتے کہ
عشق دے رستے دیہاں مشکلاں بیان کیتیا آکھراہیں:

عاشق ہووین تان عشق کماوین
راہ عشق داسوئے دانکا دھاگہ ہووین تاجاویں
بابر پاک اندر آلودہ کیتیا توں شیخ کہاویں
کہے حسن جے فارغ تھیوین تان خاص مراقبہ پاویں

۲۔ غیر اللہ توں نفرت

اللہ تعالیٰ نے انسان نوں اپنی عبادت تے بندگی واسطے
ایس دنیا تے گھلایا ۱۔ انسان دا فرض ہے کہ اوہری
عبادت دے نال نال اپنی تمام ضرورتاں دا اوہری دے کوں
ای تقاضا کرے نہ کہ اوہری توں سوا کیتے ہووے
اگر نتیجہ پھیلے ۲۔ رانجھا تے کھڑیاں دیہاں علاقہاں
دی ورتوں درج ذیل کافی فوج ویکھو:

فی ماٹے سینوں کھڑیاں دی گل نہ آکھ
رانجھن فیراں میں رانجھن دی
کھڑیاں توں کوڈی جھاک
لوک جانے پیر کملی پیرے دا ورت چاک
کہے حسن فقیر سائیں دا
جان دا موئے پاک

۳۔ عاجزی انگساری

شاہ حسین کول عاجزی، انگساری تے خاکساری دی دولت
ٹھہراے ۱۔ اوہ اپنے آپ نوں تے اپنی ذات نوں کجھ نہیں
سمجھدے تے "میں ناہیں سمجھ توں" دی انتہا ہے ایہ

جابر شاہ حسین دا کمال ایہ ہے کہ اونہاں اپنے آپ
 نوں پھر تھماں جولاہا، حسین فقیر حسین مانا، حسین اداکن
 پاری، مانی، تبرا لوک اکھیا اے ہر لوکاں وچ اوہ
 شیخ حسین، شاہ حسین فقیر دیناں توں مشہور سن
 اونہاں دی عاجزی تے انساناں ^{دیاں} مثالیں درج ذیل
 نیں:

ع کہ حسین فقیر مانا، میں نابین سمجھ توں
 ع کہ حسین فقیر سائیں دا، فضل کرے تاں
 میں تیری آن
 ع کہ حسین فقیر سائیں دا، دیر تیرے دی کتی آن

۵ - دنیا دی بے ثباتی

دنیا عارفی تے فانی اے، چھڑا چھڑا اے اوئے مرنا اے
 تے جووی گھوڑیا اے اوئے بھجنا اے کتے وی شتر
 نوں، بمشکل یا ثبات حاصل نہیں سوا تے رب، تعالیٰ دی
 فائز دے۔ شاہ حسین اپنے کلام وچ غفلت دی حیاتی
 بسر کرے انسان نوں تنبیہ کر کے فرمایا کہ اے انسان توں
 خالی بٹھو آیا ایل، تے چار دن دی عارفی حیاتی گزار کر خالی
 بٹھو ای والیں چلا جانا اے یعنی مٹی دے بدن انسان
 آفرکار خاک وچ بٹھا جانا اے شاہ حسین فرماتے
 نیں:

دو گنا نیا دم غنیمت جان
 کیا آتوں کیا ہے جاسیں فانی کل جان
 چار دھپاڑے گوئل واسانہ کراٹھا مان
 کہے حسین فقیر مانا، نہ کراٹھا مان

III. شاہ حسین دیاں کافیاں دا فنی ویروا:

شاہ حسین دیاں کافیاں فنی حوالہ نال منفرد مقام دیاں حامل
ہیں۔

۱۔ کافی دے بانی

شاہ حسین پنجابی زبان وچ کافی دے بانی ہیں۔ کچھ دالوں
دانشوراں دا خیال اے کہ کافی عمری زبان دے لفظ "کفی"
وچوں نکلیا اے۔ مہمدا مطلب کافی ہوندا پتھر ہونا یا مکمل ہونا
کافی شاعری دی اوہ منفرد اے مہمدا وچ اکا مکمل مضمون،
خیال یا جذبہ دا اظہار خوبصورت انداز وچ ایسراں کیتا گیا
ہوئے کہ اوہوں پڑھن یا سُنن توں بعد بندر دتی روحانی
تسکین ہو جائے۔

شاہ حسین دیا کافیاں تیر دی سچو توں وڈی فنی علامت نگاری
اے۔ اوہناں براہ راست گل کرن یقیناً بجائے کافیاں وچ
علامتاں دا استعمال کیتا اے۔ علامت دا فائدہ ایہہ ہوتا ہے
کہ کچھ ڈھنگ نال گل بیان ہو جائی اے کہ کام دی
خوبصورتی وی برقرار رہی اے۔

۲۔ پنجابی تشبیہاں تے استعاریاں دا ارتاد

شاہ حسین نے اپنی واری پنجابی ادب وچ پیر رائیجھا، سلس
ننان، پنج بونیاں، تانا بانا جیسی تشبیہاں صوفیانہ ملام وچ
ورتیاں ہیں۔ ادہاں تمثیلاں توں وی کم لیا اے۔ اوہناں دی
کافییاں فنی تے تکنیکی خوبیاں نال والا مال ہیں۔

مجھی دانگوں میں پٹی ترخان

دا بھجن دے ہتھ وچ ڈور

ندیوں پار سجن دا تھانہ

کیتا خول ضروری جاتا

سر۔ تانیت دا میٹھ

شاہ حسن نے اپنے کلام وچ ثابت دافہم استعمال کیتا اے۔
 اونہاں دے علاقے نظام وی بنیاد عورت اے۔ اونہاں
 اپنے جذبات تے احساسات دا اظہار کرن لئی اپنیاں کافیاں
 وچ خود نوں عورت دے روپ وچ پیش کیتا اے۔ ۲۰۵

ربا میر داوگن جت نہ دھریں
 اوگن ہاری نوں توگن نابیں
 لوں لوں عیب بھری
 جیوہیں بھاوڑ تیں رکھ پیار دیا
 تیرے دواں پڑی
 کہہ جیس فقیر نا نا، عدلوں فضل کریں

۴۔ کلام وچ موسیقیت

شاہ حسن دیاں کافیاں وچ موسیقیت دا پہلو وی
 لکھرا اے۔ اونہاں دے ہول موسیقی دیاں دھاراں دے
 مطابق لکھ گئے ہن۔ ایہو ای وجہ اے کہ لوک
 فنکار انہاں دی کافیاں وڈے شوقی تال گورے ہن۔

IV. مکری گل :

شاہ حسن پنجابی دے دو چھ وڈے شاعر ہن۔ انہاں
 دے کلام وچ معرفت دارنگ نظر آندا اے۔ اونہاں
 اپنے شاعری دے ذریعے لوکاں دی اصلاح کیتی
 روحانیت دے فلسفے نوں بیان کیتا۔
 بقول ڈاکٹر اسلم رائے:

”شاہ حسن لاہوری دی آواز پنجابی
 شاعر دے میدان وچ اوہ آواز اے جیٹری
 حقیقی عشق دے عرفان وچ ڈلی ہوئی اے۔“